

WSTĘP

W 2022 roku łódzka italianistka oraz działające przy niej Studenckie Koło Naukowe ItaliAMO świętowały jubileusze swojej aktywności. W ramach obchodów tych dwóch ważnych rocznic (odpowiednio – jedenastej i dziesiątej) zorganizowany został cykl wydarzeń kulturalnych i naukowych związanych z językiem włoskim i kulturą Włoch, między innymi międzynarodowa konferencja, owocem której jest niniejsza monografia.

Właśnie z idei krzewionych przez wspomniane koło studenckie zrodził się pomysł na tematykę konferencji naukowej, warto zatem na samym wstępie poświęcić kilka słów jego historii i aktywności. ItaliAMO powstało z inicjatywy Justyny Groblińskiej i Nadii Zawi. Członkowie koła zaangażowali się w działania pozwalające im na pogłębianie wiedzy językowej i kulturowej, wykraczającej znacząco poza program studiów. Studencka organizacja ma na swoim koncie wiele różnego rodzaju inicjatyw promujących łódzką italianistykę oraz ogólną pasję do Półwyspu Apenińskiego i jego bogatej kultury: projekcje filmowe, gry i zabawy językowe, dyskusje na wybrane tematy, uczestnictwo w łódzkich wydarzeniach kulturalnych, wolontariat i tłumaczenia, organizacja warsztatów dla dzieci i młodzieży i konkursów literackich oraz ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych, takich jak *Ecomondo* z 2015 r., cykl konferencji *T&T Translatoryka i Translacje czy Sperimentare ed esprimere l'italianità* z 2019 r.

Już wkrótce po zainicjowaniu działalności młodych filologów rozpoczęto także wydawanie dwujęzycznego pisma popularnonaukowego o różnorodnej tematyce, powiązanej jednym punktem wspólnym – Włochami, którego pierwszą redaktorką naczelną została Aleksandra Sowińska. Na początku była to zaledwie kilkustronicowa broszura, z biegiem czasu jednak zaczęła się rozrastać, a publikowane w niej teksty zgłębiały coraz to nowsze tematy i tworzone były już nie tylko przez studentów z Łodzi, ale także z innych uczelni w Polsce i na świecie. Pismo zyskało dużą rozpoznawalność wśród Polaków uczących się języka włoskiego i interesujących się szeroko pojętą kulturą włoską oraz otrzymało w toku swojej działalności trzy ważne nagrody. Pierwszą z nich było wyróżnienie za tekst Christiana Gasperiego pt. *Erasmus w Salerno* w konkursie Edu Inspiracje Media 2020, którego tematem przewodnim były doświadczenia autora związane z wymianą Erasmus+, drugą wyróżnienie od kapituły Nagrody Literackiej im. Leopolda Staffa za popularyzację wiedzy o Włoszech. Ponadto koło zostało także

nagrodzone w uczelnianym konkursie pod patronatem Rektora Uniwersytetu Łódzkiego na najlepsze inicjatywy studenckie. Z dumą piszemy dzisiaj o tym, że po 10 latach publikowania w formie studenckiego czasopisma miłośnicy Włoch prezentują swoje teksty w niniejszym tomie, w postaci appendyksu do monografii naukowej.

Nawiązując do misji SKN ItaliAMO, jako temat przewodni konferencji organizowanej z okazji jubileuszu wybraliśmy upowszechnianie wiedzy italianistycznej w środowisku akademickim i pozaakademickim. Tom zawiera teksty naukowe z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa i kulturoznawstwa. Te pierwsze poświęcone są szczególnie nauczaniu języka włoskiego w różnych kontekstach, a także wpływowi języka polskiego na język włoski czy językowej polityce faszyzmu. Te z zakresu dwóch pozostałych dyscyplin zaś dotyczą między innymi takich pisarzy jak Dante, Leopardi, Artusi, Calvino, Svevo czy Romano oraz sztuki renesansowej.

Monografię otwierają rozważania **Anny Andreini** na temat nauczania języka włoskiego po 1989 r. w węgierskim systemie szkolnictwa. Tekst wzbogacony został o glottodydaktyczną analizę najczęściej używanych na Węgrzech podręczników. W oparciu o poszukiwania leksykograficzne i nie tylko **Gianluca Biasci** wskazuje na bogatsze repertorium polonizmów w języku włoskim od tego powszechnie znanego. **Francesca Capelli** i **Mariel Angeles Pitton Straface** w myśl językowo-kulturowych koncepcji *linguistic landscape* przyglądają się włoskim elementom językowym obecnym w krajobrazie Buenos Aires. W analizie zwracają szczególną uwagę na niepoprawność i interferencje językowe. Swoje doświadczenie badawcze przekładają na praktykę glottodydaktyczną i formułują ćwiczenie do wykorzystania przez studentów. **Vittorio Capuzza** przedstawia przełomowe odkrycie dla badań nad twórczością Giacoma Leopardiego i analizuje dwa nieznanne dotąd teksty włoskiego poety. W świat nowoczesnych technologii zabierają czytelników **Cristiana Cervini** i **Anna Zingaro**, relacjonując efekty projektu Forliviamo – aplikacji, dzięki której przyjezdni studenci przebywający w Forli zapoznają się z lokalną kulturą enogastronomiczną i wybranymi dialektyzmami. **Giovanni Favata** opiera swoje badanie o doświadczenia glottodydaktyczne i przygląda się efektom nauczania włoskiej gramatyki w wypowiedziach pisemnych pochodzących z zagranicy osób uczących się języka włoskiego w Turynie. Istotne związki włoskiej kultury wysokiej i gastronomii analizuje w swoim tekście **Valentina Iosco**, która za materiał badawczy obrała *Włoską sztukę dobrego gotowania* Pellegrina Artusiego, wykazując w niej bezpośrednio nawiązania do *Boskiej komedii*. **Tomasz Kaczmarek** odczytuje utwory *La Rigenerazione* oraz *La coscienza di Zenò* Itala Sveva w kontekście poetyki dramatu nowoczesnego. **Ewa Kołodziejska** pochyla się nad włoską majoliką okresu renesansu, zastanawiając się nad jej ewolucją oraz procesami, które wpłynęły na jej rozwój. O literackim świadectwie Resistenzy w twórczości Lalli Romano pisze

Donatella La Monaca. Ginevra Latini dostrzega starożytne wzorce w ukazywaniu motywów kosmologicznych w utworach *Palomar* oraz *Le cosmicomiche* Itala Calvina. **Maria Vittoria Lo Presti** przedstawia, analizuje i ocenia glottodydaktyczny kurs języka włoskiego przygotowany na potrzeby chińskich studentów i organizowany przez Università Cattolica del Sacro Cuore. Aspekty historyczne i językoznawcze łączy analiza **Chiary Nencioni**. Napisany przez badaczkę rozdział monografii przedstawia zjawisko językowej polityki faszystów na przykładzie przymusowej italianizacji mniejszości słoweńskiej na obszarze Friuli-Wenecji Julijskiej. **Marialaura Pancini** analizuje czternastowieczną tokańską poezję, w której znaleźć można odniesienia do biografii oraz dorobku literackiego Dantego. Teksty naukowe dopełnia wspomniana już wcześniej sekcja artykułów studenckich w apendyksie monografii. Kontynuując idee dwujęzycznego pisma ItaliAMO, młodzi italiści świadczą o żywym zainteresowaniu włoską kulturą w jej rozmaitych przejawach i pokazują swój warsztat tłumaczeniowy. Teksty popularnonaukowe ukazują wielość wątków kojarzonych z kulturą włoską. **Bartłomiej Bartelmus** przybliży ciekawą historię znajdującego się w Vicenzy pałacyku, Casa Cogollo, określanego powszechnie, choć niezupełnie słusznie, domem Andrei Palladia. Autor dokonał szczegółowej analizy związków budynku ze słynnym renesansowym architektem. Legendarną postać pierwszej włoskiej poetki, Compiuty Donzelli, przypomina **Katarzyna Hapon**. O rozpowszechnionym we Włoszech zjawisku życia codziennego, jakim jest *scrocco*, pisze w oparciu o doświadczenia własne i rozmowy z młodymi Włochami absolwentka łódzkiej italiastyki **Justyna Konarska**. **Zofia Kozłowska** przedstawia skomplikowane losy recepcji kilku włoskich oper, które pomimo negatywnego odbioru publiczności w momencie ich pierwszego wystawienia, aktualnie uważane są za arcydzieła. Także na muzyce, tym razem w osobistym i zawodowym wymiarze, skupia się wywiad z łódzkim pianistą Jakubem Kamińskim przeprowadzony pod opieką **dr Dagmary Milińskiej-Tran** przez grupę studentów I stopnia w składzie: **Elżbieta Dziąg, Wojciech Grodzki, Krzysztof Jankowski, Sara Jaruga, Paulina Michalak, Zuzanna Suska, Wiktoria Szczepuła, Miłosz Szymczak i Martina Wilińska**. W tym przypadku autorzy dodali do przekładu rozmowy na język włoski także wersję anglojęzyczną.

Rezultatem dwóch części naszej monografii jest inspirujący dialog doświadczonych badaczy z młodymi adeptami studiów italianistycznych pokazujący niezwykle różnicowanie i bogactwo analiz, naukową i osobistą pasję w odkrywaniu nowych zjawisk i pogłębianiu wiedzy na temat tych już powszechnie znanych i wytyczający nowe perspektywy dla literaturoznawców, językoznawców, kulturoznawców, glottodydaktyków, historyków i wszystkich tych, którym bliskie są Włochy, zgodnie z nazwą konferencji, zarówno w kontekście akademickim, jak i pozaakademickim.

Pragniemy serdecznie podziękować wszystkim osobom, które nieustannie wspierają SKN ItaliAMO i jego inicjatywy. W szczególny sposób dziękujemy pierwszemu i wieloletniemu opiekunowi koła Panu Profesorowi Arturowi Galkowskiemu, Pani Dziekan Wydziału Filologicznego UŁ Joannie Jabłkowskiej, Pani Profesor Anicie Staroń, Panu Rektorowi Robertowi Zakrzewskiemu, dr Martinie Bellinzone, mgr. Robertowi Polce, bez których wsparcia niemożliwe byłoby wydanie monografii.

Życzymy wszystkim sięgającym po niniejszy tom inspirującej do naukowych poszukiwań lektury.

Redaktorki monografii
dr Justyna Groblińska
dr Dominika Kobylska
dr Katarzyna Kowalik

INTRODUZIONE

Nel 2022 Italianistica di Łódź e il suo circolo studentesco ItaliAMO hanno festeggiato gli anniversari della loro attività. Nel quadro di queste due celebrazioni (rispettivamente, l'undicesimo e il decimo anno di vita) è stato organizzato un ciclo di eventi culturali e scientifici legati alla lingua e cultura italiana: tra l'altro anche un convegno internazionale, il cui frutto è la presente monografia.

Proprio grazie alle idee promosse dal circolo studentesco ItaliAMO è nato il concetto della tematica della conferenza scientifica, vale quindi la pena dedicare qualche parola alla sua storia e alla sua attività. ItaliAMO è nato grazie all'iniziativa di Justyna Groblińska e di Nadia Zawi. I membri del circolo sono sempre stati impegnati in attività di approfondimento e promozione della conoscenza della lingua e cultura italiana, al di là del programma degli studi. Nel corso dei suoi primi 10 anni di vita ItaliAMO ha tenuto varie iniziative dedicate alla promozione dell'Italianistica di Łódź e della passione in generale per la penisola italiana e la sua ricca cultura: proiezioni cinematografiche, giochi linguistici, discussioni sui vari temi, partecipazione a eventi culturali, volontariato e traduzioni, organizzazione di workshop per bambini e adolescenti, concorsi letterari, convegni nazionali e internazionali come *Ecomondo*, del 2015, il ciclo di conferenze *T&T Traduttologia e Traduzioni* o *Sperimentare ed esprimere l'italianità*, del 2019.

Già poco dopo il debutto di ItaliAMO è nata anche una omonima rivista di divulgazione scientifica, bilingue, di tematica variegata ma legata da un punto comune: l'Italia. La sua prima caporedattrice è stata Aleksandra Sowińska. All'inizio si trattava soltanto di un opuscolo di poche pagine, ma con il corso del tempo la rivista è cresciuta. I testi pubblicati approfondivano sempre più nuovi temi ed erano a cura degli studenti di Łódź, come anche di membri di altri atenei, in Polonia e nel mondo. La rivista ha raggiunto una grande popolarità fra gli apprendenti polacchi della lingua italiana e ha ottenuto nel corso della sua attività tre premi importanti. Il primo è stato il concorso Edu Inspiracje Media 2020, in cui è stato premiato il testo di Christian Gasperi, *Erasmus a Salerno*, il cui argomento principale erano le esperienze dell'autore legate alla mobilità Erasmus+. Il secondo è stato Premio Letterario Leopold Staff per la divulgazione delle conoscenze sull'Italia. Inoltre, il circolo ItaliAMO è stato premiato anche nel concorso, sotto il patrocinio del Rettore dell'Università di Łódź, per le migliori iniziative studentesche. Oggi siamo fieri di scrivere che, a dieci anni dalla pubblicazione del primo

numero della rivista, i nostri autori presentano i propri testi nel presente volume, come appendice alla monografia scientifica.

Riferendoci alla missione del circolo studentesco ItaliAMO abbiamo scelto come filo conduttore del convegno il tema della promozione degli studi italiani nell'ambiente accademico e non accademico. Il presente volume contiene testi di carattere scientifico nel campo della linguistica, della letteratura e della cultura. I primi sono dedicati particolarmente all'insegnamento della lingua italiana in vari contesti, nonché all'impatto della lingua polacca su quella italiana e alla politica linguistica del fascismo. Gli interventi dedicati a letteratura e cultura riguardano invece autori quali Dante, Leopardi, Artusi, Calvino, Svevo, Romano e la tematica dell'arte rinascimentale.

La monografia si apre con le considerazioni di **Anna Andreini** sul tema dell'insegnamento della lingua italiana dopo il 1989 nel sistema d'istruzione in Ungheria. Il testo è stato arricchito con un'analisi glottodidattica dei manuali più frequentemente usati nel paese magiaro. Sulla base di ricerche lessicografiche e non solo, **Gianluca Biasci** indica un repertorio di polonismi presenti nella lingua italiana, più ricco di quanto ci possiamo generalmente immaginare. **Francesca Capelli** e **Mariel Angeles Pitton Straface**, nella prospettiva delle questioni linguistico-culturali legate al concetto di *linguistic landscape*, leggono gli elementi linguistici italiani presenti nel paesaggio di Buenos Aires. Nella loro analisi fanno una particolare attenzione sulla scorrettezza linguistica e sulle interferenze tra lingue; sulla base della loro esperienza scientifica in campo glottodidattico, formulano un esercizio per gli studenti. **Vittorio Capuzza** presenta una scoperta cruciale per le ricerche su Giacomo Leopardi e analizza due testi finora sconosciuti del poeta italiano. **Cristiana Cervini** e **Anna Zingaro** ci portano nel mondo delle tecnologie, riferendo degli effetti del progetto Forliviamo – applicazione grazie alla quale gli studenti che vengono a Forlì possono conoscere la cultura enogastronomica locale e dialettismi scelti. **Giovanni Favata** osserva in chiave glottodidattica gli effetti dell'insegnamento della grammatica italiana nelle produzioni scritte delle persone straniere che imparano la lingua italiana a Torino. **Valentina Iosco** studia i legami diretti alla *Divina Commedia* nella *Scienza in cucina e l'arte di mangiar bene* di Pellegrino Artusi, svolgendo un'analisi dei punti comuni tra la cultura italiana alta e la gastronomia. **Tomasz Kaczmarek** legge le opere *La Rigenerazione* e *La coscienza di Zeno* di Italo Svevo nel contesto della poetica del dramma contemporaneo. **Ewa Kołodziejska** si concentra sul tema delle maioliche italiane rinascimentali, riflettendo sulla loro evoluzione e sui processi che hanno influenzato il loro sviluppo. Della testimonianza letteraria della Resistenza nell'opera di Lalla Romano scrive **Donatella La Monaca**, mentre **Ginevra Latini** nota i modelli antichi nella rappresentazione dei motivi cosmologici nelle opere *Palomar* e *Le cosmicomiche* di Italo Calvino. **Maria Vittoria Lo Presti** presenta, analizza e valuta il corso glottodidattico

di lingua italiana per studenti sinofoni organizzato dall'Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano. L'analisi di **Chiara Nencioni** unisce gli aspetti storici e linguistici. Il capitolo scritto dalla studiosa presenta il fenomeno della politica linguistica del fascismo sull'esempio dell'italianizzazione forzata della minoranza slovena nel Friuli-Venezia Giulia. **Marialaura Pancini** analizza la poesia toscana del Trecento, nella quale è possibile trovare dei riferimenti alla biografia e al patrimonio letterario di Dante.

La raccolta dei testi scientifici è completata dalla già menzionata sezione di appendice degli articoli nati in seno alle attività del circolo ItaliAMO. Portando avanti le idee della rivista bilingue ItaliAMO, i giovani italianisti testimoniano di un vivace interesse per la cultura italiana nelle sue varie manifestazioni, mostrando inoltre le loro competenze traduttologiche. I testi di divulgazione scientifica illustrano la diversità di motivi associati alla cultura italiana. **Bartłomiej Bartelmus** racconta un'interessante storia di un palazzino di Vicenza, Casa Cogollo, definita comunemente – anche se non del tutto giustamente – la casa di Andrea Palladio. L'autore ha effettuato un'analisi dettagliata dei legami dell'edificio con il famoso architetto rinascimentale. **Katarzyna Hapon** ricorda la figura leggendaria della prima poetessa italiana, Compiuta Donzella. Di un diffuso fenomeno della vita quotidiana, dello *scrocco*, scrive sulla base delle proprie esperienze e conversazioni con dei giovani italiani **Justyna Konarska**, laureata presso l'Italianistica di Łódź. **Zofia Kozłowska** presenta le sofferte vicende di alcune opere italiane che, recepite negativamente dal pubblico al momento della loro prima rappresentazione, costituiscono oggi dei capolavori. Anche sulla musica, questa volta nella dimensione personale e professionale, si concentra l'intervista al pianista di Łódź Jakub Kamiński fatta sotto la direzione di **dr Dagmara Milińska-Tran** da parte di un gruppo di studenti della laurea triennale: **Elżbieta Dziąg, Wojciech Grodzki, Krzysztof Jankowski, Sara Jaruga, Paulina Michalak, Zuzanna Suska, Wiktoria Szczepuła, Miłosz Szymczak e Martina Wilińska**. In questo caso gli autori hanno aggiunto alla traduzione in italiano anche la versione in inglese.

Il risultato delle due parti della monografia è un interessante dialogo fra gli studiosi sperimentati e i giovani adepti degli studi di Italianistica, che mostra una straordinaria varietà e ricchezza delle analisi, una passione scientifica e personale per le scoperte dei nuovi fenomeni e per l'approfondimento di quelli già conosciuti; un dialogo che indica nuove prospettive per letterati, linguisti, culturologhi, glottodidatti, storici e per tutti quelli a cui l'Italia è vicina, conformemente al titolo del convegno, sia nel contesto accademico, sia in quello non accademico.

Desideriamo esprimere i nostri sinceri ringraziamenti a tutte le persone che continuamente sostengono il circolo scientifico ItaliAMO e le sue iniziative. Ringraziamo particolarmente il primo e pluriennale tutore del circolo, il Professor

Artur Gałkowski, la Preside della Facoltà di Filologia dell'Università di Łódź Professoressa Joanna Jabłkowska, la Professoressa Anita Staroń, il Rettore Robert Zakrzewski, la dr Martina Bellinzona, il mgr Roberto Polce, senza i quali la pubblicazione della monografia non sarebbe stata possibile.

Auguriamo a tutti coloro che prenderanno in mano il presente volume una lettura che ispirerà nuovi e appassionanti approfondimenti scientifici.

Le redattrici della monografia
dr Justyna Groblińska
dr Dominika Kobylska
dr Katarzyna Kowalik